

Паян – Пётём тәнчери кооперативсен күнә

Шәмат кунхи рубрика

Б. АНДРЕЕВ: «Тәп тәлләвәмәр – халәхпа сывәхрах әсләссә»

Профессу уявә пәрлә әсләкәссә пәр вая пәтәстәрме, пурнаслана әссә пәтәстәртә пурне те малалла пәр тәлләвә әсләме мобилизацияле пулашат. Паян – Пётём тәнчери кооперативсен күнә. Пысак уява Муркаш райпо коллектив мәнле кәтсә илет-ха? Сақнашқал ыйтуран пуслармә эпә Кооперативсен күнә умәнхи каласава Муркаш райпо Канаш председателәне **Б.В. АНДРЕЕВПА.**

– Уява хамәр туса ирттернә әссәмшән пәшәрханмасәр, тунә үссәмшән саванса, малалла аталану сүлнә ала тупанә синчи пек курса кәтсә илетпәр. Есри катартусем сапла тумә май парасә. 2008 сұлта ваккан тавар сутас есри тата обществәлла апатланури тавар савранәша 335 миллион тенкәне, хатәрләвә әссәне – 24 миллион тенкәне, тавар продукция кәларәссәне – 22 миллион тенкәне ситәртәмәр. Саванпа та хамәр харпәрләхри 67 магазинра, обществәлла апатланәван 10 предприятийәнче, пекарняссәне, хатәрләвә әссәне, бухгалтеринче тата автотранспортра, хушма пулашу әссәне вай хуракан әссәне – вәсем пурә 380 сын – Кооперативсен күнә чәрен саламлатәп, сәнәләссәне әнәслә алла илсә малалла тата әнәсүлләрах та пу-

сарулларах әсләме ырләх сывләх сунатәп. Манән сақ самаксем пирәнпә тачә сыхә тутақан предприятисемпе организациясем тата хамәрән потребительсемпе пайщиксем тәлләшпә те. Пирән вай пәрләхрә кәна пулинне эпир пурсамәр та курса-пәлсә тәрәпәр.

– **Кәсалхи 1-мәш сур сұл Эсир пусаннә әс малалла кәнарне катартса пачә-и?**

– Сүла тухнә сыннан малалла каймалла. Эпир кулән сиксә тухакан сәнәләссәне алла илсә сапла тәватпәр та. Мал туртәмлә вай хуни сәнә үссәссәне сәнә пулашәтә те. Кәсалхи 6 уйәхра та пирән пәтәстәрме тавар савранәш 200 миллион тенкәне хәваларә. Кунта райпора әсләкәссә кашни әссәнен тата кашни пайщикән түли пур. Пурне те райпо аталанәвнә түлә хывнәшән тав тәватәп. Малашне те пәрләх пуласса шанатәп.

– **Тәнчери экономика кризисән витәмә паләрчә-и тата?**

– Тәнчери пулсан, пире те пырса тивет вәл. Сақна әнләнәпәр та хамәр әссәне пулса иртекән улшәнүссәне шуа хурса йәркәләтпәр. Тәнчери экономика кризисә пире пәтәстәрме лару-тәрәвә сәнәлә хаклама вәренәрә, кризиса хирәс тәмәлли сүлсәне шыраса тупма пулашәрә. Сапла турәмәр та. Вәхәтлә йышәнүссәне пула банксем

умәнчи пур кредит парәмәссәне те түлсә татрәмәр. Кунпа пәрләх эпир суйласа илнә сұл пире паян та әс киләшәвә әлә пәхнә пек уйәхра икә хуачәт әс укси түлсә май паратә. Пәтәстәрме әнәслә әс нәлүксәме түлсәссә те уксәхлаттармәстә.

Тәнчери финанс кризисәле эпир райпора комплекслә план хатәрләвәмәр. Унпа киләшүллән таварсен ассортиментне вырәнти производительсен продукцияле үстәлсә сүла, тавар туянакансен ыйтәвнә мала хурәссәне суйларәмәр. Хушәләх әссәхәлән эффективләхне үстәлсәссәне, хамәр патәмәрти резервсенә туллинхә әсләттерәссәне мала кәларәтәрә. Тавар савранәша, таварсен сапасәссәне туллинхә санама пусларәмәр. Сақ сүл-йәр пире аталану сүләнчән юлмасәр пыма пулашәссә шанатпәр.

– **Апла Эсир 5 сұл каялла Муркаш райповә 60 сұл туларнә чух аталану сүлсәме пәллә пулни синчә калани те түрре килчә?**

– Сапла каламалла пуль әнтә. Сақанта райпо администрациянчә әс катартәвәссәме әсләкәссә савранәсүләхә, специалистсен вәхәтлә тишкәрәвә тата вырәнлә асархатәрәвә малти вырәнә. Вәссә тәрәшүләхәне эпир рынок хушәнәвәссәне пурәнә вәренсә ситәрәмәр. Саванпа та халә-

хән ыйтәвәссәне вәхәтра тивә әстәрәссәне пирән паян пысак ыйтусем сүк. Сәнә магазинсем усалнә, ялти суту-илү учреждениәссәне капиталла юсәв әссәссәме тунә, магазинсәне самообслуживани йәркәне сұл пани ялти культуранә сәнә шая сәкләни пирки те пирән пәр иккәләнү те сүк. Эсир әсәннә 5 сұл хушәшнә эпир автопарка тәпрән сәнәтәрәмәр, пур магазинсәне холодильниксемпе тата сәнә суту-илү оборудованиәле тивәстәрәмәр. Сақ сүлла пыни халәха пирәнтен сивәтәрә. Эпир те аталану сүләнчән сәтсә юлгарәмәр.

– **Уяв күнәчә камсен тәрәшүләнчә тәсләхә кәларәтәр-ха?**

– Ку пеккәссәме пирән кашни коллективрах пур. Уйрәмән әсәнмасәр вәссәне тепәр хушәтәрә. Ертүссәссәне илсә, обществәлла апатланури пәтәстәрә Л. Федорова, производство заведующийә Т. Юмжакова, сәкәр әсләкәссә ертүси Е. Васильева, Л. Звонкова технолог хәссәне әссәне аван пәлсә йәркәлсә пырәссә. Ф. Николаев, В. Иванов, П. Корчагин, Г. Николаев, Ю. Павлов, А. Волков, Н. Волков, Ю. Иванов водителәссәме те умри әсләкәссә әнләнәне пәларәсә тәрәссә.

– **Каласава вәссә Сире тата пәтәм коллектива уяв ячәпә саламлатпәр.**

А. БЕЛОВ каласнә.

Саккун вәл пуриншән те пәррә

Паянхи рубрикана район прокурорән заместителә, юстици советникә **Юрий Мефодьевич СЕМЕНОВ** ертсә пыратә.

Йәркәне пәсса пула тытнәшән

Пәлсә килет, пула тытмәлли тапхәрта вәлта йәтсә тухнәшән саккунпа айәпланә тәсләхәссәме пур-ши? Тата айәлавә вәйлах тивет-ши?

П. СИДОРОВ.

Сапла, саккуна пәханәсси пула тытас әсрә те пур. Пәр тәсләхә синчә сәс чарәнса тәрәтәп. Ку вәл ытисәмшән те урук пулә.

Росрыболовство приказәпә киләшүллән апрелән 10-мәшәнен июнән 10-мәшәччә ятарлә приказпа пула тытма чаринне пәханәсәрах 2009 сұлхи апрелән 27-мәшәччә Р. Васильев хәй әстәланә тата регистрационә кимәле Атәлә кәрсә пулсә вәлчә сапла тухнә вырәнә 50 метр тәршшә, 1,5 метр сүлләш сәреке лартса хәварәтә. Тәпәр кун ирхинә 6 сәхәт те 20 минутра унпа пырса вәл 4 пула тытас тухәтә, патшаләха 76 тенкәләх сиен тәватә. Анчәх юрамән вәхәтра пула тытми сиеле тухрә.

Судра Радий Николаевич Васильев хәйән айәппә пәтәстәрмә йышәнчә. Вәл тунә преступлени йывәррисән шуәне кәмәст. РФ Уголовнәй Кодексән 256 статийн 1-мәш пәйән «б», «в» пунктәссәме кун пек чух ирәкрән хәтармәх ыйтәссә. Савәнпа тата Р. Васильев унчән судпа айәпланманнине пәхса, ун пирки хәй пурәнәкән вырәнә усал самак сүрәмәннине тата вәл пенсире пулинне, сұл ситмән ача пуринне шуә илчәс. Сапла та суд РФ Уголовнәй Кодексән 256 статийн 1-мәш пәйән «б», «в» пунктәссәме әна йәркәне пәснәшән 15 пин тенкә штраф түләттермәе приговор кәларчә.

Йәркә хуралсәссәне хирәс әлә сәкәләнәшән

2008 сұлхи хәллә Мән Сәнәртә кулилари магазинә пәтәчә үсәр сәмрәкәссәмилици сотрудникәссәне хирәс тәнине, вәссәне кулилари магазинчәнчә тәксә кәларәсә янинә курнәччә. «Хастар» сәмрәкәссә мәнле әвәтәтә тытәрчә-ши?

Хәсәт редакцине килнә сүруран.

Вулавсәссәме ыйтәкән тәсләхә райони шалти әссәне пәйән практикинчә чәнах та пулнә. 2008 сұлхи февралән 21-мәшәччә 22-мәшәне кусақан сәрлехи вәхәтра Мән Сәнәртә кулилари магазинчә сәмрәкәссәме пәр юлшәшән суралнә күнне ытларәх тунипә хыттан шавлама пуләнә. Йәркә пәсанкән хәтләнәшәссәме киләшмән сынсәмә райони шалти әссәне пәйәнчә пулашу ыйтсә чәннә. Кәсәх вырәнә сәв кәс сәлжәбәра тәнә участкари милици уполномочәннәйән әссәне тәвакан В. Алексеевпа патрульпә пост сәлжәбин взвочән милиционерә А. Терентьев пырса ситнә. Йәркә хуралсәссәне асархатәрәвә сәмрәкәссәне ләпланарайман. Вәссәме, әрәх әссә хастарләх пухнәскәрсәме, милици сотрудникәссәне сине тапәннә. Вәйпа уса курса сәкәкәссәме вәссәне кулилари магазинчәнчә урәмә тәртсә кәларнә. Усал сәмакәссәме каласа кәурәнтәрипә пәрләх вәссәме йәркә хуралсәссәне әләссәме-урәссәме тапса-сапса пәтернә. Пулса тухнә лару-тәрәра юлшәшән сывләхәпә пурнәсәшән хәраса тата хәй сывләхәне сыхласа В. Алексеев сүмри пистолета кәларәсә асархатәру тунә хысәсән сывләшә сине-сине пени кәна сәмрәкәссәне каялла чактарәтә.

Кәсалхи апрель уйәхәччә сәк әссә суд пулса иртрә. Район сүчә сәв кәсәне уйрәмә «паттәр» пулнә Александр Валерьевич Завьяловпа Владимир Варсонофьевич Петрова РФ УК 318-мәш статийн 1-мәш пәйәнчә пәхнә преступлени тунә тәсә йышәнчә. Иккәшнә те РФ УК 319 статийпә 120-шә сәхәт әләкәссәне пәхнәшәссә йәркәпә айәпланә тата 2 сүлләхә ирәкрән хәтарнә. РФ УК 73-мәш статийпә киләшүллән В. В. Петров айәпланәне условнәй тәсә йышәннә та тәрәсләмәлли вәхәта 2 сұл та 6 уйәх пәхса хәварнә. Кунсәр пуснә вәссәне пәрлә пулса инкәк түснә В. Алексеевпа А. Терентьевә мораль сиенәшән 10-шә пин тенкә түләмәллә пулатә.

Кәссәци сүрнәпә йышәнә улшәнмарә

Саккуна пәсса пула тытнә А. Бурдейный тәләшпә кәссәци сүрса суд йышәнәвнә улшәрчә-и?

Телефонпа шәнкәрәвләнинчән.

Иртнә күнсәчә район сүчән А. Бурдейный тәләшпә тунә йышәнәвә сине кәссәци сүрни пулчә. Ку йытәвә тивәслә шайра пәхса тухрәс, анчәх район сүчән приговорә вәйрах юлчә. А. Бурдейный Рәсәй Федерациян Уголовнәй Кодексән 222-мәш статийн 1-мәш пәйәнчә, 256 статийн 1-мәш пәйән «б», «в» пунктәссәне пәхнә йәркәне пәснә. Сәв-сәмшән әна штраф түләттермәсәр условнәй майпа 1 сұл та 6 уйәхләхә условнәй майпа ирәкрән хәтарнә. Тәрәсләв вәхәчә пәр сүлләлә.

Тәрәсләв ирттернә чух

Тәрәсләв ирттернә чух Тяпакәссәне пурәнәкән, унчән судпа айәпланә М. Данилова үсәр пуспа хәрарәм милиционер сине әлә сәкәләнәне илтәрәмәр. Мәнле хәкәлалла-ши унән сәк әссәне?

М. СМЕРНОВА, Т. ТОПОЛЕВА, Г. ИШАКОВА. Кун пек «әссәмшән» саккун сирәп ыйтәтә. Вулавсәссәме интересләннине әнләнса ку әс пирки тәлләхрә сәкна пәлтәрәтәп. Ун тәләшпә следстви әссәме вәссәләнчә, иртнә күнсәчә әна суда ярса патәмәр.

Апрелән 1-мәшәччә 14 сәхәт тәләнчә сұл ситмән сәмрәкәссәме сине ыра мар витәм кәурәкән ашшә-амәшәссәне тәрәсләчә чух шалти әссәне пәйән сұл ситмән сәмрәкәссәме әсләкәссә инспекторә М. Козузина Тяпакәссәне пурәнәкән, унчән судпа айәпланә М. Данилова килнә ситәт. Усәр амәшә пә сүнниси умәнчә милици сотрудникәссәне усал сәмакәссәме вәрснә хысәсән сүрсән тытса әлә-урәпа тата йывәсә пуканпа тапса-сапса пәтерәт. Сапла вара 1969 сұлхи сү уйәхән 7-мәшәччә суралнә хәрарәм пәлсә тәрсах Рәсәй Федерациян Уголовнәй Кодексән 318-мәш статийн 1-мәш пәйәнчә пәхнә преступлени тәватә.

Килти хушма хушәләх

Пахча сәмәссә мән сиенләт?

Сәр улми кәлариччән вәхәт чылай. Анчәх әна тымар хурчә (проволочник) тапәнәтә. Унран мәнле хәтәлмәллә?

А. ИВАНОВ.

Тымар хурчә – сәр улмин хәрушә тәшманә. Вәл тымар сәмәссә вәйлә тапәнәтә. Уйрәмах типә е сұлхән сәнтәләкәра хытә әрчәссә каятә. Куратәр, кәсалхи сәнтәләкә условийәссәме әна мәллә кәна. Унпа витәмлән кәрәшәсә тәссә пусә савранәшнә пәхәнмәллә, сүм кураксәне пәтерсәх тәмәллә. Тымар хурчә шурут тәкән сүм курақ сывәхәнчә «пытәнса пурәнма» кәмәлләтә. Савәнпа та сиенлә сәк курақпа пәр шәлсәр кәрәшәмәллә. Әна вәлли кәркүннә е суркүннә тәпрана тәплән кәпкәлатмәллә. Сапла тусан хуртән сәмартисәме йышлән пәтәссә. Кәркүннә, сәмәссәне кәларнә чухнә, сәр улминә әна сәчнә хәвармәллә мар. Унә сәк сәтәрчә сәмәлләнәх хәл кәсма пултаратә. Сақ хуртпа әнәслә кәрәшә «Диазинон» тәкән им-сәм пулашәтә. Әна сәр улми лартнә чух 10 тәваткәл метр пуснә 30 грамм сапмәллә.

Фитофторәпа кәрәшмә

Кәр ситсәссән килти хушма хушәләхрә туса илнә помидортан пахараххи сүк. Нумай лартатпәр әна, анчәх сәрәк чирә тухәсә пухса илмә ура хуратә. Пулашма май сүк-ши?

С. ПЕРЛОВА.

Вулавкән хушкәтнә ыйту помидор синчә сүлләнчә пысак сәтәр тәвакан фитофтора пирки пыратә. Тәрәсәх, пысак тухәсә илсә тәссән унран вәхәтра сыхланас пулатә. Помидор кунта уйрәм вырәнә тәрәтә. Вәссәме фитофторәпа чирләннә ял сүнни кашниәх аван пәләт. Унпа кәрәшмә хамән сәнәвә парас килет.

Помидорсәне фитофторәран тата сивә тәтрәссәччә хәтарма сәк шәвкәпә сирпәтмәллә: пәр витрә шыва пәр чәй кашәкә чухлә ешләр сәнкәр (мәднәй купорос) тата пәр сәкән сунтарнә известь ярса хушәтәрмәллә. Сақ шәвкәпә сирпәтнә тәм синчән пухса илнә томат хуралмәстә.

Тавар туянакансем кәмәллә

Муркаш райповән Очәкәссәнчи куллен килрә таварсен магазиннә 7 сұл әнтә Роза Калистратовна Петрова ертсә пыратә. Вәл опытлә әссәне, әс вәртәпәнләхнә ситәләкә чухлә алла илнә. Унпа пәрләх 2 сұл Ольга Николаевна Степановна тәрәшәтә. Вәссәне тәп тәлләвә – ял сыннисән ыйтәвәссәне туллин тивәстәрәссә. Сапла вара вәссәме ял сыннисән валли килрә таварсәне заякәпа күрсә киләссәне те пурнәсә кәртнә.

Магазиннә сәнтрәссәме яланах куллен килрә сәнә таварсемпә пуян. Магазинта яланах тирпәйлә. Сутәсәссәме вара пуриннә те кәмәллә, сәпәйлә каласақсә. Пәрчәкән пек вәр-вар пулнәшән хисәпчәссә вәссәне тавар туянакансем. Сақ әсрә татах та нумай сұл әсләме әнәсү, сывләх, тәлел сунас килет сутәсәссәне.

Тавар туянакансен ячәпә Очәкәсси библиотека ертүси Р. ИЛЛАРИОНОВА.

Шурә хурт тапәнәтә

Сәкна сәнарәм, сухан лартнә хысәсән сүлләнчә кәшт вәхәт иртсә сүлси шуралатә. Сақ пахча сәмәссә шурә хурт тапәннә сәлтәвә сүнчә пәлсә килет.

З. ИВАНОВА.

Нумай пахчәсәна пырса тивәкән ыйту. Кунта чи малтанәх пусә савранәшнә пәхәнмәллә. Сухана пәлтәр купәста, хәяр, сәр улми, пәрса, хәрлә кәшман үстәрнә ләптәка лартма тәрәшмәллә. Чәнах та хурт сиенләчә пахча сәмәссә саралатә-шуралатә, шанма пуллатә, кәйран сәрмә те пултаратә. Шәна ларәсран сухана махорка тусәнәпә е нафталинпа имсәмләмәллә. Сәмәссә типә, хәвәл ләйәх үкәкән тата сил вәкәкән вырәнәтә туса илмә сәнәсәссә. Йәрансәм хушшинә торф сапса тухни те ләйәх пулашәтә – сәтәрчәссәме торф шәршинә түсәмәссә.

Чәнах та хурт сиенләчә пахча сәмәссә саралатә-шуралатә, шанма пуллатә, кәйран сәрмә те пултаратә. Шәна ларәсран сухана махорка тусәнәпә е нафталинпа имсәмләмәллә. Сәмәссә типә, хәвәл ләйәх үкәкән тата сил вәкәкән вырәнәтә туса илмә сәнәсәссә. Йәрансәм хушшинә торф сапса тухни те ләйәх пулашәтә – сәтәрчәссәме торф шәршинә түсәмәссә.

Пыл хурчәссәне сиенләссә

Килти хушма хушәләхрә та сәр улмин тәп тәшманә – колорадо нәрри. «Иккәмәш сәкәр» чәчәккә чух колорадо нәррипә им-сәм сапса кәрәшмә юратә-и?

Колорадо нәррипә кирек хәш вәхәтра та кәрәшмә юратә. Юратә сәс мар – кәрәшмәллә те, тухәсә сыхласа хәвармәллә. Анчәх килти хушма хушәләхрә юнашар вәлләссәме пулнинне шуә илсән әсәрхану сүллә шайра пулмәллә.

А. СЕМЕНОВ, «Россельхозцентр» ФГУН Чәвәш Республикинчә филиалән Муркаш райончә уйрәмән тәп специализчә.

ХЫС СӘМАХ. Килти хушма хушәләхсәччә сиксә тухакан ыйтусәме сине Муркашра вырәнәснә «Россельхозцентр» тулли хурава илмә пулатә. Пирәнпә сыхәнмәлли телефон – 62-2-77.